

Τοξικότητα και κίνδυνοι από το φυτό πικροδάφνη (*Nerium oleander*)

Γενικά

Η πικροδάφνη (*Nerium oleander*) είναι πολύ γνωστή για τη χρήση της ως καλλωπιστικό φυτό σε κήπους, αυλές, πρανή δρόμων κλπ. Όμως, ο γαλακτώδης χυμός που υπάρχει σε όλα τα μέρη του φυτού είναι γεμάτος με πολλές τοξικές ουσίες. Τα φύλλα, τα άνθη και οι μίσχοι των πικροδαφνών **περιέχουν υψηλές συγκεντρώσεις τοξινών, κυρίως γλυκοσίδων όπως η ολεανδρίνη (τριτερπενική γλυκοσίδη, η νερίνη και η θεβαΐνη)**, καθιστώντας τις πικροδάφνες επικίνδυνες τόσο για τους ανθρώπους όσο και για τα ζώα. Οι γλυκοσίδες επηρεάζουν σημαντικά το καρδιαγγειακό σύστημα, προκαλώντας συμπτώματα που κυμαίνονται από ναυτία και κοιλιακό άλγος έως σοβαρές αρρυθμίες και αιφνίδιο καρδιακό θάνατο. **Ακόμη και ο καπνός από πικροδάφνη που καίγεται είναι πολύ τοξικός.** Οι πικροδάφνες περιλαμβάνονται συχνά στα πιο δηλητηριώδη φυτά στον κόσμο και είναι πολύ κοινές στην Ελλάδα.

Έκθεση

Η έκθεση του ανθρώπου στην πικροδάφνη (*Nerium oleander*) μπορεί να προκληθεί από τυχαία ή εκούσια κατάποση, κατανάλωση για ιατρικούς σκοπούς και εγκληματική δηλητηρίαση καθώς επίσης και μέσω δερματικής επαφής, εισπνοής, ή παρεντερικής έκθεσης.

1. **Κατάποση:** Αυτός είναι ο πιο συνήθης και επικίνδυνος τρόπος έκθεσης. Τα παιδιά μπορεί να καταπιούν κατά λάθος φύλλα, άνθη ή σπόρους, ελκυόμενα από τα έντονα χρώματα του φυτού. Οι ενήλικες μπορεί να το καταναλώσουν εν αγνοία τους μέσω φυτικών θεραπειών ή τσαγιών που παρασκευάζονται από το φυτό (χρησιμοποιούνται σε κάποιες χώρες ως μέρος της παραδοσιακής ιατρικής αν και δεν είναι ασφαλές) ή μολυσμένων τροφίμων ή ποτών.
2. **Δερματική επαφή:** Το άγγιγμα του φυτού (φύλλα, μίσχοι, χυμός) μπορεί να προκαλέσει ερεθισμό του δέρματος, δερματίτιδα ή αλλεργικές αντιδράσεις σε ευαίσθητα άτομα. Οι κηπουροί που κλαδεύουν ή χειρίζονται το φυτό χωρίς προστατευτικά μέσα (π.χ. γάντια) διατρέχουν κίνδυνο.
3. **Εισπνοή:** Ο καπνός από την καύση πικροδάφνης απελευθερώνει τοξικές αναθυμιάσεις.

4. **Παρεντερική (Εγχυση ή Τραύματα):** Η τυχαία έκθεση ανοιχτών τραυμάτων ή βλεννογόνων (π.χ. μάτια) στο χυμό του φυτού μπορεί να οδηγήσει σε τοπικό ερεθισμό ή συστηματική απορρόφηση τοξινών.

Συμπτώματα

Η δηλητηρίαση από πικροδάφνες μπορεί να επηρεάσει πολλά μέρη του σώματος, συμπεριλαμβανομένων του καρδιαγγειακού, γαστρεντερικού και νευρικού συστήματος, καθώς επίσης το δέρμα και τους οφθαλμούς.

Η δηλητηρίαση από πικροδάφνες συνοδεύεται **συχνά από καρδιαγγειακά συμπτώματα λόγω των τοξικών καρδιακών γλυκοσίδων του φυτού**, οι οποίες παρεμβαίνουν στη φυσιολογική λειτουργία της καρδιάς. Οι ασθενείς μπορεί να εμφανίσουν μια ποικιλία συμπτωμάτων που σχετίζονται με την καρδιά, συμπεριλαμβανομένης της βραδυκαρδίας ή της ταχυκαρδίας. Σε σοβαρές περιπτώσεις, αυτές οι αρρυθμίες μπορεί να εξελιχθούν σε πιο επικίνδυνες καταστάσεις όπως κοιλιακή μαρμαρυγή ή καρδιακή ανακοπή. Για το λόγο αυτό απαιτείται άμεση ιατρική φροντίδα και παρέμβαση.

Οι γαστρεντερικές εκδηλώσεις είναι επίσης συχνές σε περιπτώσεις δηλητηρίασης από πικροδάφνες, που συχνά εμφανίζονται αμέσως μετά την κατάποση. Τα συμπτώματα συνήθως περιλαμβάνουν ναυτία, έμετο και διάρροια, τα οποία προκύπτουν από τις ερεθιστικές επιδράσεις του φυτού στο πεπτικό σύστημα. Αυτά τα συμπτώματα μπορούν να οδηγήσουν σε αφυδάτωση και ηλεκτρολυτικές ανισορροπίες εάν δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα.

Νευρολογικά και δερματολογικά συμπτώματα είναι επίσης συχνά σε περιπτώσεις δηλητηρίασης από πικροδάφνες, αν και είναι λιγότερο συχνά από τα καρδιαγγειακά και γαστρεντερικά συμπτώματα. **Νευρολογικά**, οι ασθενείς μπορεί να παρουσιάσουν σύγχυση, υπνηλία ή ακόμα και επιληπτικές κρίσεις, αντανακλώντας την επίδραση του φυτού στο νευρικό σύστημα. **Δερματολογικά**, η επαφή με το χυμό πικροδάφνης μπορεί να οδηγήσει σε ερεθισμό του δέρματος ή δερματίτιδα ιδιαίτερα σε ευαίσθητα άτομα. Αυτά τα συμπτώματα μπορούν να περιπλέξουν την κλινική εικόνα και να δημιουργήσουν δυσκολίες στη διάγνωση, ειδικά όταν εξετάζονται άλλες αιτίες νευρολογικών ή δερματικών εκδηλώσεων.

Η σοβαρότητα της δηλητηρίασης από πικροδάφνες επηρεάζεται από την προσλαμβανόμενη δόση, τον τρόπο κατάποσης και τους ειδικούς παράγοντες του ασθενούς. Ενώ η πλειονότητα των δηλητηριάσεων δεν είναι θανατηφόρες, η θνησιμότητα παρατηρείται κυρίως σε περιπτώσεις σκόπιμης κατάποσης,

ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ

καθυστερημένης ιατρικής παρέμβασης και σοβαρής υπερκαλιαιμίας. Η κλινική εξέλιξη της θανατηφόρας δηλητηρίασης από πικροδάφνες ακολουθεί ένα ξεχωριστό πρότυπο. Τα αρχικά γαστρεντερικά συμπτώματα, συμπεριλαμβανομένης της ναυτίας, του εμέτου και της διάρροιας, εμφανίζονται συνήθως εντός δύο ωρών από την κατάποση. Αυτές ακολουθούνται από καρδιακές δυσρυθμίες, υπερκαλιαιμία και προοδευτική καταστολή του κεντρικού νευρικού συστήματος εντός 12-24 ωρών. Εάν δεν αντιμετωπιστούν, οι ασθενείς συνήθως υποκύπτουν σε καρδιακή ανακοπή εντός 24-48 ωρών.

Αντιμετώπιση

Σε περίπτωση επαφής ή κατάποσης, επικοινωνούμε άμεσα με το Κέντρο Δηλητηριάσεων (τηλ. 210 7793777) ή τον γιατρό μας.

Όταν υπάρχει υποψία έκθεσης, η διακοπή της περαιτέρω κατάποσης και η απομάκρυνση οποιουδήποτε φυτικού υλικού από το στόμα αποτελεί προτεραιότητα. Το ξέπλυμα του στόματος με νερό και το πλύσιμο του προσβεβλημένου δέρματος με σαπούνι και νερό μπορεί να βοηθήσει στη μείωση της δερματικής απορρόφησης. **Η πρόκληση εμέτου δεν συνιστάται λόγω κινδύνων αναρρόφησης.** Ο εμετός εμφανίζεται φυσικά λόγω των γαστρεντερικών ερεθιστικών επιδράσεων της ολεανδρίνης και ο αναγκαστικός έμετος μπορεί να επιδεινώσει τη βραδυκαρδία, τους κινδύνους αναρρόφησης και τις ηλεκτρολυτικές ανισορροπίες.

Οι ιατρικές παρεμβάσεις επικεντρώνονται στην υποστηρικτική φροντίδα, την πλήυση στομάχου και την αντιδοτική θεραπεία.

Κίνδυνοι σε σχολικά περιβάλλοντα και σε δημόσιους χώρους που μπορεί να υπάρξουν παιδιά

Το σχολικό περιβάλλον αλλά και δημόσιοι χώροι που μπορεί να υπάρξουν παιδιά όπως πάρκα αναψυχής, παιδικές χαρές, πεζοδρόμια, κήποι σπιτιών, μπορεί να ενέχουν κινδύνους για πιθανή έκθεση στο φυτό της πικροδάφνης για τους παρακάτω λόγους:

1. **Ύπαρξη ευαίσθητου πληθυσμού:** Τα παιδιά είναι πιο ευάλωτα λόγω του χαμηλότερου σωματικού βάρους και της μεγαλύτερης πιθανότητας τυχαίας κατάποσης ή επαφής.

2. **Αυξημένη πιθανότητα επαφής λόγω ελκυστικότητας φυτού:** Η πικροδάφνη επιλέγεται συχνά ως φυτό σε εξωτερικούς χώρους (π.χ., κήπους, αυλές, προαύλιους χώρους) επειδή έχει φωτεινά (ρόζ ή λευκά) άνθη και απαιτεί ελάχιστη συντήρηση. Ωστόσο, αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να προσελκύσουν μικρά παιδιά, τα οποία είναι εκ φύσεως περίεργα και είναι πιο πιθανό να εκτεθούν κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων σε εξωτερικούς χώρους, όπως να μαζεύουν τα άνθη ή τα φύλλα. Είναι επίσης πιθανό να δοκιμάσουν ή να μασήσουν μέρη του φυτού ή να τρίψουν τα μάτια ή το στόμα τους μετά την επαφή με το φυτό.
3. **Κίνδυνος εισπνοής καπνού:** Ο καπνός από την πιθανή καύση των φυτών πικροδάφνης (π.χ. κλαδιά) στο χώρο του σχολείου ή σε άλλους δημόσιους χώρους από προσωπικό καθαρισμού απελευθερώνει τοξικές αναθυμιάσεις και η εισπνοή του καπνού μπορεί να προκαλέσει ερεθισμό του αναπνευστικού συστήματος.
4. **Ανεπαρκής ενημέρωση και επισήμανση:** Οι εκπαιδευτικοί, το προσωπικό, καθαρισμού και συντήρησης κήπων, σχολικών προαύλιων χώρων, παιδικών χαρών ενδέχεται να μην γνωρίζουν τους κινδύνους που ενέχει η παρουσία της πικροδάφνης. Επιπλέον, είναι πιθανό να μην υπάρχει επισήμανση των φυτών στους χώρους αυτούς.

Πρόληψη σε περιβάλλοντα όπου υπάρχει πικροδάφνη

Καθώς η πρόληψη είναι πολύ σημαντική και η πικροδάφνη βρίσκεται παντού, συστήνονται τα κάτωθι:

1. **Απομάκρυνση των φυτών πικροδάφνης:** Συστήνεται να απομακρύνονται οι πικροδάφνες από δημόσιους χώρους που μπορεί να υπάρξουν παιδιά, όπως σχολεία, αλλά και πάρκα αναψυχής, παιδικές χαρές, πεζοδρόμια και φυσικά από τους κήπους των σπιτιών. Τα φυτά πικροδάφνης πρέπει να αντικατασταθούν με μη τοξικά, ασφαλή για παιδιά φυτά.
2. **Ενημέρωση:** Συστήνεται τα μέλη της σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικοί, προσωπικό, γονείς, σχολικοί νοσηλευτές, καθαριστές), κηπουροί δημόσιων χώρων, υπάλληλοι δήμων και προσωπικό παιδικών χαρών να ενημερωθούν ώστε να αναγνωρίζουν το φυτό πικροδάφνη, να προβούν στις απαραίτητες

ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ

ενέργειες σε περίπτωση έκθεσης και να ακολουθούν ασφαλείς πρακτικές διαχείρισης των φυτών.

3. **Εκπαίδευση:** Συστήνεται τα παιδιά να εκπαιδευτούν ώστε να αναγνωρίζουν και να αποφεύγουν την επαφή με το φυτό πικροδάφνη.
4. **Έλεγχος πρόσβασης και σήμανση:** Αν η απομάκρυνση δεν είναι άμεσα εφικτή και μέχρι να αφαιρεθούν τα φυτά πικροδάφνης, συστήνεται η περίφραξη των περιοχών με τις πικροδάφνες ώστε να αποτραπεί η πρόσβαση των παιδιών. Επιπλέον, συστήνεται η σήμανση των φυτών ως τοξικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασιάδης ΗΡ. Ν. 1986. Δασική Βοτανική Μέρος ΙΙ. Δέντρα και Θάμνοι των Δασών της Ελλάδος. Θεσσαλονίκη. Εκδ. Γιαχούδη-Γιαπούλη.
2. Sacco MA, Gualtieri S, Princi A, Tarallo AP, Verrina MC, Tarda L, Calanna L, Gratteri S, Aquila I. Human Deaths Related to Oleander Poisoning: A Review of the Literature. *Toxins* (Basel). 2025 Mar 1;17(3):115. doi: 10.3390/toxins17030115.
3. Bandara V, Weinstein SA, White J, Eddleston M. A review of the natural history, toxinology, diagnosis and clinical management of *Nerium oleander* (common oleander) and *Thevetia peruviana* (yellow oleander) poisoning. *Toxicon*. 2010 Sep 1;56(3):273-81. doi: 10.1016/j.toxicon.2010.03.026.
4. Langford, S. D., & Boor, P. J. (1996). Oleander toxicity: an examination of human and animal toxic exposures. *Toxicology*, 109(1), 1–13.
5. Avau B, Borra V, Vanhove AC, Vandekerckhove P, De Paepe P, De Buck E. First aid interventions by laypeople for acute oral poisoning. *Cochrane Database Syst Rev*. 2018 Dec 19;12(12):CD013230. doi: 10.1002/14651858.CD013230.